

REGÉLŐ

TATABÁNYA KÖRNYÉKI
MONDÁK, TÖRTÉNETEK A
VÉRTESBŐL ÉS A
GERECSEBŐL

Kiadja a Regélők csoport

**A kiadvány 50 példányban, Ablonczy Dánielné képviselőasszony
támogatásával készült 2010-ben.**

Szerkesztette: Rákász Mihály

Előszó

A mondák szerepe életünkben nagyobb, mint hinnénk. Ezekben a történetekben keveredik a mese és valóság, ennek ellenére számos utca, tér, intézmény neve és műalkotás őrzi ezek emlékét.

A honfoglaló hét vezérről neveztek el utcákat városunkban, holott ezek a nevek a kutatók álláspontja szerint Anonymustól származnak. Árpád győzelmének Szvatopluk felett állít emléket a Turul-emlékmű, holott ez a csata nem Bánhidánál történt és nem is a morva fejedelmet győzték le. Az öreg kovács és Mátyás király története is érdekes: Mátyás idejében nem ehettek krumplit, hiszen „igazságos” királyunk még Amerika felfedezése előtt meghalt és ez a növény onnan származik.

Egy példa a monda születésére: Kézai Simon a hun-magyar rokonsággal Orosiust, I. Ottó császár krónikását igyekezett megcáfolni, miszerint a magyarok a lator ördögöktől erednek. E pletyka szerint Aldarik gót király asszonyokat vitt a csatába, amelyek alkalmatlanok voltak a harcra és elcsábították a harcosokat. Ezért a gót király Meotis környékére verte ki ezeket a „rosszlányokat”, akik ott a lator ördögöktől teherbe estek és így születtek meg a magyarok....

Ez a kiadvány a 2010. szeptember 11-ére tervezett *Szelim napi Regélő történelmi játszótér*hez készült, de segédanyagként felhasználható a történelem és a magyar irodalom tantárgy helytörténeti részének oktatásához is. A kiadvány végén válogatás található a Gerecse és Vértes földrajzi neveiből, amely segítséget nyújthat a monda – és meseíráshoz.

A szerkesztő

A fehér ló mondája (A bánhidai csata)

„Azután fölkelte Marót fia,
Szvatopluk
Lengyelországban, aki
Baktria legyőzése után
bulgárokon és morvákon
uralkodott, és a hunok
pusztulása után
Pannoniában is uralkodni
kezdett. Ezt a magyarok
Erdőelvéből és az Ung

folyó mellől mindenféle ajándékkal hitegették, követek és kémek
által kifürkészték, hogy serege gyöngye, majd hirtelen támadással
elnyomták Svzatoplukot egész seregével Bánhida táján valami
városban Tata mellett. Ennek a városnak romjai máig láthatók.”
(Képes krónika)

Az első kapitány

Ama királyok közül Árpád volt a leggazdagabb és
leghatalmasabb, Almus fia, aki Eleud fia, ő meg Ugeg fia
volt. Apját, Almust még az erdelwi hazában megölték, nem
mehetett be ugyanis Pannoniába. Erdelwben tehát megpihentek és
barmaikat is új erőre kapatták. Mikor pedig a lakosoktól hallották,
milyen termékeny a föld, meg hogy a Duna a legjobb folyó és a
világon nincs jobb föld ama részeknél, közös tanácskozás
eredményeként elküldték követüket Kundnak Kusid nevű fiát, hogy
menjen, szemlélje meg a földet és ismerkedjék meg a föld lakosaival.
Mikor tehát Kusid Ungaria középső vidékére érkezett és
leereszkedett a Duna vidékére, látta, hogy a táj szép, körös-körül a
föld jó és termékeny, jó a folyóvíz és füves a partja, megtetszett neki.
Azután a tartomány fejedelméhez ment, a Zuatapolug nevűhöz, aki
Attila után uralkodott, üdvözölte őt népe nevében és elmondta, miért
jött. Zuatapolug nagy örömmel örvendezett ezek hallatára, azt

gondolta, parasztek ők, akik azért jöttek, hogy a földjét megműveljék; ezért kegyelemben bocsátotta el a követet. Kusid pedig, miután Duna-vízzel megtöltött egy palackot, tarsolyába perjefüvet tett és vett a fekete rögű földből, visszatért övéihez. Amikor mindent elmesélt, amit hallott és látott, nagyon tetszett nekik; azután megmutatta nekik a palack vizet, a földet és a füvet is. Megízlelvén ezeket meggyőződtek arról, hogy a föld kitűnő, édes a víz, a rét füve olyan, amilyennek a követ elbeszélte nekik. Árpád pedig övéi jelenlétében megtöltötte kürtjét Duna-vízzel, és az összes magyarok előtt ama kürtre a mindenható Isten kegyelmét kérte: engedje át nekik az Úr ezt a földet mindörökre. Szavait végezvén, az összes magyarok így kiáltottak háromszor: „Isten, Isten, Isten!” Ebből azután szokás lett, amelyet a magyarok máig is őriznek. Majd közös elhatározás alapján ugyanazt a követet visszaküldték a már említett fejedelemhez, s földjéért egy nagy lovat küldtek neki arabiai arannyal bearanyozott nyereggel és aranyozott kantárral. Ezt látván még jobban örült a fejedelem, mert azt gondolta, hogy mint vendégtelepesek küldték neki a földjéért. A követ tehát földet, füvet és vizet kért ott a fejedelemtől. A fejedelem pedig mosolyogva így szólt: ez ajándék fejében legyen az övék, amennyit akarnak. Így azután a követ visszatért övéihez. Árpád közben a hét vezérrel bejött Pannoniába, de nem mint vendégek, hanem mint akik örökség jogán birtokolják a földet. Ekkor egy másik követet küldtek a fejedelemhez, és ezt az üzenetet bízták rá: „Árpád és népe azt üzeni neked, hogy azon a földön, amelyet megvettek tőled, ne maradj tovább semmiképp sem, mert földedet megvették egy lóért, a füvet a kantárért, a vizet a nyeregért. Te pedig örökhaszonbérletbe, vagyis mert ínséges és fősvény voltál, átengeded nekik a földet, füvet és a vizet.” Amikor a fejedelemnek elmondták az üzenetet, mosolyogva így szólt: „Üssék le taglóval azt a lovat, a kantárt hajítsák ki a mezőre, az aranyozott nyeret vessék a Dunába.” Erre a követ így válaszolt: „És mi kárunk lesz ebből, uram? Ha a lovat megöli, kutyaíknak adsz eleséget, ha a kantárt a fű közé dobatod, az ő szénakaszálóiék találják meg az aranykantárt, ha pedig a nyeret a Dunába veted, az ő halászaik húzzák ki az aranynyeret a partra és haza is viszik. Ha tehát a föld, a fű és a víz az övék, minden az

övék.” Ezek hallatára a fejedelem gyorsan összegyűjtötte seregét, félvén a magyaroktól, segítséget kért barátaitól, és velük egyesülve eléjük ment. Amazok közben a Duna közelébe értek, és egy gyönyörű mezőn hajnalhasadtakor csatát kezdtek. Az Úr segítsége a magyarokkal volt, futásnak eredt előlük a sokat emlegetett fejedelem. A magyarok a Dunáig üldözték, ő pedig félelmében a Dunába vetette magát, és megfulladt a sodró vízben. Visszaadta hát az Úr a magyaroknak Pannoniát, miként Mózes idejében Izrael fiainak adta örökségül „az amoreusok királyának, Seonnak” a földjét és „Chanaan összes országát.” Minthogy Árpád kapitány különleges méltóságot viselt Scythiában, és ezt az ő nemzetsége törvényes és elfogadott scytha jogszokás alapján birtokolta, hogy a hadba indulók előtt egyedül kellett mennie, visszatéréskor pedig hátul vonulnia: állítólag ezért előzte meg ő a Pannoniába bevonuló többi kapitányt. És ezért mikor Árpád a többi magyarral együtt – mint föntebb elmondtuk – legyőzte és megölte Zuatapolugot, Noe hegyén, Alba közelében ütött tábort. Ezt a helyet választotta Árpád először Pannoniában, és Szent István király, aki tőle származott, ezért alapította később ennek közelében Alba városát.

Forrás: Képes Krónika (fordította Bellus Ibolya). Európa Könyvkiadó, Budapest, 1986, 43-46.

Gárdonyi Géza

A bánhidai vecsernye

Napnyugtakor végeszakadt a nagy harcnak.
Úgy hevert a tót, mint a széjjelszórt asztag,
úgy hevert a mezőn halmokban, százával.
Köztük Szvatopluk is, véres koronával.

A magyar megtörli homlokát és kardját.
Táltosok a sziklán a szent-tüzet rakják.
A nap helyett mostan az világít széjjel:
sebesültet gyűjt az asszonyné ez éjjel.

S míg a csendes és bús munka tart a téren,
máglyánál a táltos-főpap áll fehérben.

És így imádkozik:

"Mennyben lakó Urunk!

Győzelmes zászlónkkal elibéd borulunk.

Te vezéreltél ki messze Napkeletről,
mint ahogy a darvak szállnak a hegyekből,
s hogy leereszkedtünk Atilla földjére,
te voltál mindig a hét vezér vezére.

Óh, kérünk, vess véget vándorlásainknak!

Hadd tűzzük le végképp sátor-rudainkat!

S ha törnek is reánk olykor erős vészek,
csak legyünk, mint fán a szél-ingatott fészek,
de ne hányódjunk el, ne szóródjunk sárba,
maradjon a miénk e föld rónasága!"

Vezérek, főurak mind ott körül állva
ügyelnek. A főpap felhág a nyírfára:
és beburkolódzva a lombok zöldjébe,
hallgató orcával mereng fel az égre.

Percekig tartó mély csendben áll a főpap.
Istennel beszél most, Istentől ígét kap,
s bár húnyva a szeme, lát a jövődőbe,
mint ahogy a nap lát, felhőn át a földre.

De ím hárul a lomb: kifordúl belőle.
A tűznek világa befényli agg arcát.
Kiált: "E föld neve mától: Magyarország!"

Örvendő morajlás száll át a táboron,
s ezer tekintet áll az öreg főpapon.
Folytatja ez lassan, húnyt szemmel beszélve,
mintha a messzeség mély kódébe nézne:

"Látom az időnek végtelen ölében
népünket virúlni árnyékban és fényben..."

Látok a bölcsőktől a halál partjáig...
Látom: a gyermekből férfi s agg mint válik,
s roskadó agg körül új nemzedék mint kél:
gyors nyomon követi egymást tavasz és tél...
Sátorból a nemzet költözik kőházba...
Nyugoti módival ruháját tarkázza...
Vezére fején ím arany fénye reszket...
Jobbjában tart kardot, baljában keresztet...
Itt elállt egy percre, elakadt a szóba,
mint az éji szekér, ha jut zakkanóba.
Seregnek hallatszik halk megmordulása.
Táltosok halványan bámulnak egymásra.
A főpap folytatja jövőnézését:

"Látom városoknak fölfehéredését:
folyók oldalán, mint egy-egy csoport gomba,
házak sokasodnak! népünk nyüzsgő hangya...
S mintha az országot nagy zöld szőnyegekkel
terítgené be a földművelő ember:
érik a gabona; hegyek oldalába
szőlőt pirosít az őszi nap sugára.

Látom: királyoknak gyakori változását...
Nyugaton a magyar sírját hogyan ássák!
Látok egy nagy királyt: feje fényes, holdas...
Látok egy más királyt: mindig könyvet olvas...
Látok egy vak királyt: vezetője asszony...
S mindig vér... mindig vér... rút testvéri harcon...
Óh, de mi sötétlik reánk napkeletről?!
szörnyű sáskatábor száll-e a hegyekből?!
Nem sáska: tatárhad dül e szép hazában...

Földet szánt egy király, sarkig sötét gyászban".

Itt az öreg táltos ismét elhallgatott:

orcáján egy könyecsepp legurult, csillogott.
Azután folytatta fátyolozott hangon:

"Újra élet zöldül a vérázott hanton...
Jönnek más királyok: barnák, idegenek...
Duna táján erős várak kereklenek...
Most Dél felől támad időnkint zivatar:
lófarkas zászlókkal, földön járó vihar...
Hosszú nagy időn át magyar áll a gáton...
Senki nem segíti ezen a világon!

De a magyar él! él! Mint az irtott erdő:
levágott fatörzsből új sarjadék felnő...
Századokon által mindig verekedve,
nem megy fehér hajjal férfi az egekbe".

Elhallgat a főpap s néz soká sötéten.
Vajjon mit néz, mit lát az idő mélyében?
Hol piros, hol sápadt vén komor orcája.
Végre szól keserűn, a fejét megrázva:

"Isten urunk ott fenn, a csillagos égben,
könyörülj e népen!
Viseljünk kardot, ha ez sorsunk e földön,
de a szolgaságtól ments meg mindörökkön!"

Vértes hegység

1051-ben Henrik haddal indult Magyarország ellen. A német sereg két irányból közeledett a magyarok felé. Az egyik csapat a Vágon átkelve a Nyitra folyóig hatolt. Henrik kikerülve a nyugati határkaput (moson-soproni gyepü) Stájerország felől tört be a Dunántúlra. A másik sereget Gebhard regensburgi püspök vezette, ez a hadtest a Dunát biztosította és amelyen az utánpótlást szállították a sereg részére.

A német csapatok keresték az ütközetet, azonban a magyarok a felperzselt föld taktikáját alkalmazták, csakúgy mint István 1030-ban II. Konrád ellen. A német sereg elől a lakosságot kiköltöztették, az élelmet elvitték, vagy elpusztították. A németek ennek ellenére a Vértesig, egyes források szerint Székesfehérvárig jutottak. Béla seregeit azonban a németek hátába irányította hogy a Zala és Rába közti részt, valamint a mosoni gyepüket erősítsék. A németek éheztek, mivel semmi élelmet nem találtak és az utánpótlásuk is akadozott. A németeket a magyar csapatok közben folyton kísérték és apróbb összecsapások szinte mindennaposak voltak, éjszakánként rajtaütöttek az őrkön, a vonulós csapatok közt nyargaltak és egy-két nyílvesző kilövése után eltűntek. Ekkor döntöttek úgy a német csapatok, hogy elhagyva a Vértest, északra fordulnak az utánpótlást szállító hajókhoz. De akkor azok már nem voltak ott, ugyanis Béla herceg elfogatta az egyik futárt és olyan levelet küldött a püspöknek - németek nevében-, amelynek értelmében a hadjáratnak vége és forduljanak vissza Regensburgba. A legenda szerint a Vértes onnan kapta nevét, hogy az elfáradt és éhező németek vértjeiket eldobálva indultak tovább észak felé.

Ekkor a német császár hadat kiáltott, és sok megrakott szekérrel, hadigépekkkel, a Dunán meg hajókkal Magyarországot megtámadta. Lovassága már Székesfehérvár táján pusztított, hajói pedig Gebhardt

püspök parancsnoksága alatt veszedelmesen közeledtek. A császár átkelt az erdőkön, érkezett a badacsonyi hegyekhez, de a sereg nagy hiányt szenvedett mindenben, amíg ott elvonult. Eközben Gebhardt püspök a hajóhaddal Győrbe érkezett, és innen levelet küldött Henrik császárnak. A levélben megkérdezte, hol várjon a császárra. De Gebhardt püspök küldöncét András király kóborlói elfogták, és a király elé vezették. A császár ezalatt hiába várta, hogy a hajókról élelmiszert kapjon, pedig a sereget már éhínség fenyegette. Ezenfelül a besenyők és a magyarok éjszakáról éjszakára minden módon zaklatták a németeket. Mérgezett nyíllal lőttek rájuk, és pányvakkal fogdoszták el azokat, akik a sátrak között járkáltak. Amikor a császár belátta, hogy helyzete reménytelen, követeket küldött András királyhoz és Béla herceghez, és békét kért tőlük. András király és a herceg nem akarták a civódás magvát elhinteni, ezért békét kötöttek a császárral. Ezután a király, a magyar királyok bőkezűségével, ötven óriási vizát küldött a császárnak. Küldött ezen felül kétezer szalonnát, ezer hatalmas ökröt, több kenyeret, mint amennyit elbírtak, és még hozzá juhot, szarvasmarhát meg bort hatalmas bőséggel. A kiéhezett németek olyan falánk módon, olyan mohón vetették magukat az ételre, hogy sokan holtra ették magukat. Mások az ital védelésétől pusztultak el. A többiek a magyarok kegyelméből a halál torkából megszabadultak. Ezek minden felszerelésüket elhagyták: a sátrat, a pajzsot, a vértet elhajigálták, és úgy futottak Németországba, hogy hátra se néztek. Azt a helyet, ahol a németek pajzsukat, vértjüket elhajítva megfutamodtak, mind a mai napig Vértés hegységnek nevezzük.

Forrás: Lengyel Dénes: Régi magyar mondák

Szelim-barlang

„Vittlyuk-hegye,
Szent Vit
barlangjáról
nevezetes hegy. Az
előbbieknél
alacsonyabb, s az
aljában Bánhida falu
ékesíti, ugyanis e
faluhoz igen közel
fekszik. (...) Az a hír
járja, hogy hajdan,

amikor a barbár tatárok és törökök a magyar népet fogságba hajtották volna, s az a barlangba menekült, egy asszony vallomása folytán,- aki szopós gyermekének sírása miatt kijött, majd fogságba esett –, a barbárok/::/ felkutatván őket, mivel a barlangba másképp nem tudtak behatolni, felülről mindenkit, aki bent bújtt, füstbe fojtottak. Láttuk két halomban összegyűjtve a legyilkoltak csontjait oly nagy sokaságban, hogy ilyen csonttömeg rájuk sütötte a vádat; és még hallgassunk arról, amit a régiek vétkesen elpusztítottak.”

Bél Mátyás: Komárom vármegye leírása (Descriptio Comitatus Comaromiensis)/Az újkori Magyarország földrajzi-történelmi ismertetése Tatabánya, 1989.

Nem messze a Turultól van egy hatalmas gyönyörű barlang. Olyan, mint egy nagy, boltozatos táncterem, fölül nagy gömbölyű nyílással. Ez a barlang az úgynevezett Szelim lyuka. Megírta ennek történetét – már az »öregék« elbeszélése szerint – Jankovits János, Sz.-nek (Vértesszőlősnek-R.M.) buzgó mester-jegyzője 1800-ban: szószerint, betűszerint ezeket írván az ő feljegyzéseiben, melyeket megírt: „Pro gratiosissimis

Posteris”:»Továba: Binhidi Szüllük felett való lyuk és Üres kősziklából: a Török Háborúban 7. falubélé népség oda rejtőzöt, és midőn a Szüllük felől mostis látható nagy lyukat bé rakták. Semmiképpen az Ellenség nékiek nem árthatott, mivel Terméskőben hagytak egy hézakot, amellyen ki és bėjártak. Történt azonban, hogy azon nép közt egy asszonynak révó gyereke lett volna. Ezen asszony kimenvén, amire a’ folyóhoz érkezett;és íme a Tüskésbe Logerozó (táborozó-R.M.)Török, tsak hamar meg fogatatta, és véle ki valottatta: Ettől mindeneket ki tanulván a Török a mostani Vaskaput által töretvén, azon Kő nagy rejtekhelynek teteit, mint egy szérő, amint most látzik feltörette.«

Törzsök (Klotz Ignác): A Vértesekből :Tárczák Győrött, 1912

Gerencsértvár-Vitányvár mondája

A nép emlékezete mondákat őriz a vértesi várakról. Mátyás király idejéből származik ez a történet. A vértesi várak közül talán Gerencsértvár a legrégebb. A vár egy erdős síkon emelkedett a Szépvíz-patak mentén. Az egykor toronyszerű építménynek ma már romjait látjuk csupán, a várhoz tartozó falvakból pedig semmi sem maradt. Pedig a falvak lakóinak is fontos szerepük volt abban a történetben, amely Gerencsértvár jószágos és szépséges várkisasszonyának, Ujlaki

Klárának és a szomszédos Vitányvár délceg kapitányának, Héderváry Imrének szerelméről szól.

Amikor apja, Ujlaki Miklós – a király hatalmával is dacoló főúr – egy német grófhhoz akarta hozzáadni a lányt, Klára a szökést választotta jegyeséhez Imréhez, a Vértés északi lejtőjén épült Vitányvárába. A vár körül ma is fellelhetők a várakok nyomai. Ezek a várakok is sokat segítettek abban, hogy ellenállhasson az ostromnak, amelyet Ujlaki Miklós a lányáért indított. Nem is tudott volna bejutni, ha nem akad egy áruló, aki felfedi a titkos folyosót, amely közvetlenül a várkapitány szobájába vezetett. A bős apa elvakult dühében az ifjút leütötte, a lányát pedig magával hurcolta és szörnyű büntetésként vára pincéjébe élve befalazta. A jószívű szolgák egy titokban hagyott résen keresztül élelemmel és meleg holmival látták el, törődésükkel segítve szeretett úrnőjük életben maradását. Ők hozták a hírt arról is, hogy Héderváry Imre felgyógyult, és az igazságos Mátyás támogatásával menyasszonya kiszabadítására készül.

Ujlaki Miklósnak tehát kegyetlen tette következményeként legnagyobb ellenségével, magával a királlyal kellett szembe néznie. A „saját vérét pusztító keselyű”, a fékezhetetlen, gögös gerencséri

várúr erre az időre már megtört annyira, hogy a király színe előtt elismerte: „ minden vagyont odaadná lány egyetlen mosolyáért”. Ekkor lépett elő Klára és Imre. A történet apa és lánya boldog kibékülésével, a fiatal pár egybekelésével valamint Mátyás király és Ujlaki Miklós békekötésével zárult.

Gerencsértvár és Vitányvár romjai ma békésen pihennek a Vértesben. Tanulsága: „A szerelem mindent legyőz!”

Forrás: Béni Kornél – Viszló Levente: A Vértes hegység és környéke : Egy cseppnyi Magyarország, Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány, 1996.

Az Öreg-Kovács-hegy (Az öreg kovács és Mátyás király)

Régezte a kovácsmesterek nem voltak olyan nagy urak, mint manapság, hogy t.i. készen veszik a faszenet, hanem igen is kivonultak ősszel az erdőbe, megégették maguk az egész esztendőre szükséges szenüket. A szőlősi öreg kovácsmester a nagy hegy oldalába járt sok-sok éven keresztül szenet égetni s tőle kapta volna a nevét: az öreg kovács hegye. De a nép tud egyebet is, ami apáról fiúra száll, hogy t. i. mi történt egyszer a szőlősi kováccsal.

Ott égetett ismét szenet az öreg kovács a nagy hegy oldalán. Estefelé járt az idő, végzett éppen a halomrakással, figyelmesen befedte földdel, hogy csak lassan égjen, hogy ne hamu, de szén legyen belőle. Azzal bevonult kis kunyhójába, elkészíté vacsoráját, azzaz előszedte a kunyhóban hamvadó parázs hamuja alól – és itt zökken a történet, majd mindjárt meglátjuk: miért?- a burgonyákat, nagy élvezettel nyomogatta széjjel őket s evett hozzá pompás füstös szalonnát. A napi nehéz munka után jól esett a vacsora. Amint eszeget, lépteket hall s kis vártatva egy vadászruhába öltözött fiatalember lép be a kunyhó nyitott ajtaja elé. Nem volt semmi különös rajta, csak a nagy orra.

Emberségesen köszön: -Jó estét, bátyó!

-Adjon Isten!- felel az öreg.

- Eltévedtem az erdőben, hamarosan sötét lesz, Tata meg gyalogosan messze, adjon a bátyó éjjelre szállást! Isten is megáldja!

Az öreg mindjárt megsejtette, hogy a fiatal vadász alighanem az akkor Tatán időző Mátyás királynak embere.

- Szívesen, öcsém, csak kerüljön beljebb!

De azért fel nem állt, csak eszegetett tovább. A fiatal vadász leült a kunyhóban a gyepadra s nézte, mily jóízűen falatoz az öreg. Éhes volt, hát megszólalt:

- Egész nap az erdőt jártam, bizony megehültem. Nem ad nekem is egy falatot, bátyó?

- Én megest egész nap dolgoztam, hát bizony megehültem. Nem gondoltam, hogy királyi ember ilyen paraszti eledellel beérné. De, ha beéri, itt van még három burgonya; egy falat szalonnám is van még, egye egészséggel! Nincs egyéb ennivalóm, holnap hoz az unkám.

A fiatal vadász nekiállt s talán soha életében nem evett olyan jóízűt, mint ott az öreg Kovács kunyhójában. Azután kicsit beszélgettek, s lepihentek; bizony csak a földre, de azért takaró a fiatal vadásznak is akadt. Reggel megköszöni a szállást meg az ellátást a fiatal vadász, lehúzó ujjáról egy szép holló-madaras gyűrűt s azt mondja az öregnek:

- A királlyal holnap már Budára megyünk, azért Tatára nem hívom. Hanem Budán nézzen meg! A királyi palotában csak mutassa elő ezt a gyűrűt, majd elvezetik azonnal hozzám!

- Meg is teszem,- szólt az öreg Kovács – van énnekem Budán egy fiam, úgymint kellene már egyszer néznie! –Azzal elváltak.

A következő tavasszal el is indult a nagy útra az öreg Kovács s beállított a királyi palotába s előmutatta a szép holló-madaras gyűrűt. Úgy látszik, a palotabeliek jól ismerték a gyűrűt, mert csak bámult az öreg, milyen szíves-készségesek lettek a szolgák. Be is vezették az öreget egy nagy terembe, ahol sok úriember volt, reverenda-forma ruhában, akik nagy tudósok lehettek, mert mind kopaszok voltak. Ott látja ám köztük az ő emberét, megismerte a nagy orráról, de nem volt ám rajta vadászruha, hanem drága öltöny. Azt is látta mindjárt, hogy a többiek micsoda tisztelettel beszéltek vele, de hát mikor azt is hallotta, hogy az egyik kopasz „Uram-királyom”-nak szólította, melege lett az öregnek, majd ki nem

szaladt. De hiába szaladt volna, mert a vadász már észrevette az öreget, odasietett s jól megrázta a jobbját.

- Isten hozta énnálam! Hiába, magyar ember csak megtartja a szavát. Bátyó nekem szállást adott, én is adok, maradjon itt. Ennem is adott, én is adok! Mindjárt ebédelünk, ott eszik velünk!

Az öreg csak nem szólt, mert nem tudott, csak elkezdtek a könnyei potyogni. Mátyás király azonnal parancsot adott az ebédet illetőleg, azután leültette az öreget a sok tudós közé, hogy addig várja az ebédet. Bizony nem értett a sok latin s görög szóból semmit, amit a magyar közé kevertek. Mikor eljött az ebéd ideje, Mátyás király karonfogta az öreg Kovácsot, bevezette a nagy ebédlő-terembe s maga melléültette. A tudós s főemberek cseppet sem csodálkoztak ezen, sokszor látták ezt.

Hogy az ebéd jó volt, nem kell mondanom. Az öreg Kovács eleinte húzódozott, nem mert enni, de mikor látta, hogy a király mily hatalmas étvágygal eszik, nekibátorodott s ő is hozzálátott. Az ebéd végén hoznak ám egy tálát, egyedül az öregnek s elébe teszik. Mi volt benne? Hát bizony három hatalmas burgonya.

- No bátyó, -mondja a király – egyék!
- Köszönöm, uram-királyom, de már tele vagyok!
- No legalább kóstolja meg, van-e az enyém olyan jó, mint a bátyóé?

Kénytelen-kelletlen szétnyomja az egyiket, hát uramfia! Szép aranyok hullanak a tálba. Színültig volt mind a három arannyal. El is vihette mind haza. Több szemet nem égetett. Átadta a mesterséget a fiatalabbik fiának, ő maga meg elégedélt csendesen, legfőbb büszkesége volt, mikor elmondhatta, hogy Mátyás király egyszer az ő vendége volt, de ő is Mátyás királyé!

Hogy pedig Mátyás király s a burgonya hogyan kerülnek össze, azt kérdezd meg a néptől, melynél ez a monda hagyomány...

Forrás:Törzsök(Klotz Ignác):A Vértesekből Győr, 1912, 31-35. oldal

Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka

1

A vadász ül hosszú méla
lesben,
Vár felajzott nyílra gyors
vadat,
S mind főlebb és mindig
fényesebben
A serény nap dél felé mutat.
Hasztalan vár; Vértés
belsejében
Nyugszik a vad hús forrás
tövében.

A vadász még lesben ül
sokáig,
Alkonyattól vár szerencsejelt:
Vár feszülten a nap áldoztaig,
S ím a várt szerencse
megjelent:
Ah de nem vad, könnyü kis
pillangó
S szép sugár lány, röpteként
csapongó.

"Tarka lepke, szép arany
pillangó!
Lepj meg engem, szállj rám,
kis madár;
Vagy vezess el, merre vagy
szállandó,

Ahol a nap nyúgodóba jár."
Szól s iramlik, s mint az őz
futása,
Könnyü s játszi a lány illanása.

"Istenemre!" szóla felszökelve
A vadász: "ez már királyi vad!
"
És legottan, minden mást
feledve,
Hévvél a lány nyomdokán
halad.
Ő a lányért, lány a pillangóért,
Verseneznek tündér
kedvtelésért.

"Mevagy!" így szól a leány
örömmel,
Elfogván a szállongó lepét;
"Mevagy!" így szól a vadász,
gyönyörrel
A leányra nyújtva jobb kezét;
S rezzent kézből kis pillangó
elszáll;
A leány rab szép szem
sugaránál.

2

Áll-e még az ősz Peterdi háza?
Él-e még a régi harc fia?

Áll a ház még, bár fogy
gazdasága
S telt pohárnál ül az ősz maga.
A sugár lány körben és a
vendég;
Lángszemében csábító varázs
ég.

S Hunyadiért, a kidölt
dicsőért,
A kupák már felvillantanak,
Ősz vezére s a hon nagy
nevéért
A vén bajnok könyei
hulltanak;
Most könyűi, vére hajdanában
Bőven omlott Nándor
ostromában.

"Húnyt vezérem ifju szép
sugára"
Szól az ősz most "éljen a
király!"
A vadásznak vér tolúl arcára
S még kupája illetetlen áll.
"Illetetlen mért hagyod
kupádat?
Fogd fel, gyermek, és kövesd
apádat."

"Mert apád én kétszer is
lehetnék
És ha ittam, az nincs
cenkekért;
Talpig ember, akit én említék,
Nem gyaláz meg ő oly hősi

vért!"
S illetődve s méltóság
szemében,
Kél az ifju, tölt pohár kezében:

"Éljen hát a hős vezér
magzatja,
Addig éljen, míg a honnak él!
De szakadjon élte pillanatja,
Melyben attól elpártolni kél;
Egy király se inkább, mint
hitetlen:
Nyúg a népen a roszt s
tehetetlen."

S mind zajosban, mindig
hevesebben
Víg beszéd közt a gyors óra
ment.
A leányka híven és hivebben
Bámulá a lelkes idegent.
"Vajh ki ő, és merre van
hazája? "
Gondolá, de nem mondotta
szája.

"Téged is, te erdők szép
virága,
Üdvözölve tisztel e pohár!
Hozzon isten egykor fel
Budába;
Ősz apáddal a vadász elvár;
Fenn lakozva a magas
Budában
Leltek engem Mátyás
udvarában."

Szól s bucsúzik a vadász,
rivalva
Inti őt a kúrthang: menni kell.
Semmi szóra, semmi biztatásra
Nem maradhat vendéglőivel.
"Emlekezzél visszatérni
hozzánk,
Jó vadász, ha meg nem
látogatnánk."

Mond szerényen szép Ilonka,
állván
A kis csarnok végső lépcsőjén,
S homlokán az ifju
megcsókolván,
Útnak indul a hold éjjelén.
S csendes a ház, ah de nincs
nyugalma:
Fölveré azt szerelem hatalma.

3

Föl Peterdi s bájos unokája
Látogatni mentenek Budát;
Minden lépten nő az agg
csodája;
Mert sok újat meglepetve lát.
A leányka titkon édes óra
Jövetén vár szép találkozóra.

S van tolongás s új öröm
Budában:
Győzelemből várják a királyt,
Aki Bécsset vívó haragában
Vérboszút a rossz szomszédon

állt.
Vágyva néz sok hű szem
ellenébe:
Nem vidúl még szép Ilonka
képe.

"Hol van ő, a nyájas
ösmeretlen?
Mily szerencse fordult életén?
Honn-e, vagy tán messze
költözötte
Jár az őzek hűvös rejtekén?"
Kérdi titkon aggó gondolattal,
S arca majd ég, majd színében
elhal.

S felrobognak hadvész-ülte
képpel
Újlaki s a megbékült Garák.
S a király jó, főség érzetével
Környékeztén őt a hős apák.
Ősz Peterdi ösmer vendégére,
A király az: "Áldás életére!"

"Fény nevére, áldás életére!"
Fenn kiáltja minden hű ajak;
Százszorozva visszazeng
névére
A hegy és völgy és a zárt
falak.
Haloványan hófehér szobornál
Szép Ilonka némán és merőn
áll.

"A vadászhoz Mátyás
udvarában

Szép leánykám, elmenjünk-e
hát?
Jobb nekünk a Vértes
vadásában
Kis tanyánk ott nyúgodalmat
ád."
Szól az ősz jól sejtő
fájdalommal,
S a bús pár megy gond-sujtotta
nyommal.

És ha láttál szépen nőtt virágot
Elhajolni belső baj miatt,
Úgy hajolt el, félvén a világot,
Szép Ilonka titkos bú alatt.

Társasága lángzó érzemények,
Kínos emlék, és kihalt
remények.

A rövid, de gyötrő élet elfolyt,
Szép Ilonka hervadt sír felé;
Hervadása líliomhullás volt:
Ártatlanság képe s bánaté.
A király jön s áll a pusztá
házban:
Ők nyugosznak örökös
házában.

1833 októbere előtt

Lehet-e történelmi alapja a történetnek? Mátyás király járt a Vértesben, erre az bizonyíték, hogy kedvelt tartózkodási helye volt Tata és a várat is ő újíttatta fel. Létezett-e Szép Ilonka? „A feljegyzések említést tesznek mezőpeterdi Peterdy Domonkosról, aki 1300 körül élt. Egy 1382-ből származó, írott forrás szerint Peterdy András fegyverpeturdi (Bihar megye) birtokainak bejárását kérte a királytól. A család később Bicske környékén szerzett birtokokat. Sajnos Peterdy Ilonkát eddig hiteles történelmi okmány lapjain fölfedezni nem sikerült, az azonban sokat nyom a latban, hogy a család századokon át, apáról-főura kegyelettel őrizte emlékét” – írta S. Szabó József 1900-ban. A peterdy család azt mesélték, hogy Vörösmarty Mihály Fóton, Fáy András szőlőjében találkozott Peterdy Gáborral, aki egy szüret utáni estén, borozgatás közben elevenítette fel a családban szájhagyományként fennmaradt király-idillt, Peterdy Ilonka tragikus szerelméről. Vörösmartyt különösen érzékenyen érintette az elbeszélés, mivel akkoriban Perczel Etelkával való szakítása miatt maga is szerelmi csalódást élt át.

Forrás: Béni Kornél-Viszló Levente:A Vértes hegység és környéke
Pro Vértes természetvédelmi Közalapítvány, 1996 220-221.oldal

Dobozi Mihály (A pusztamaróti csata 1526. szeptember 13)

1526. augusztus 29-ét, majd Buda elfoglalását követően (szeptember 12.) a mohácsi csatát túlélő főszereg és az ország déli részéből menekülő lakosság a Marót települést körülölelő, hadászati szempontból jól védhető völgyben zsúfolódott össze és szekérvárral sáncolta el magát. Miután a török sereg felfedezte a több ezer embernek menedékkül szolgáló völgyet, ostrom alá vette és három napi öldöklő küzdelem után Budáról hozatott ágyúkkal törte meg a magyarok ellenállását. Egykorú források szerint 25.000 ember lelte halálát a völgyben, vagy került rabszíjra, ami megegyezik, vagy alig marad el a mohácsi csatában elesett vagy fogságba kerültek számától. Valahol itt nyugszik Farnos Ilona, aki férjével, Dobozi Mihállyal menekült a nyomukban vágató törökök elől. Amikor a ló már nem bírta a kettős terhet, az asszony megkérte urát, hogy ölje meg őt, nehogy a törökök kezére kerüljön. Mikor az üldözők beérték őket, a nő leugrott a lóról, s Dobozi - nem akarván sorsára hagyni - teljesítette kérését, átdöfte kardjával a nőt, maga pedig hősi küzdelemben esett el. A csata helyszínét azóta "Emberlő völgynek" hívják, melyre Kovács György szobrász mészkőből emelt emlékműve és rajta Kisfaludy sorai hívják fel a figyelmet."

A csata emlékműve Pusztamaróton és Székely Bertalan festménye

Kisfaludy Sándor: Dobozi Mihály és hitvese

Gyermek-királyt s oly
hadvezért,
Ki erején felül mer,
Ád az Isten haragjában
A nemzetnek, kit megver;
Így volt akkor, hogy
Mohácsnál
Lajos király elveszett,
És a magyar a töröknek
Másfél százig rabja lett.
Rettenetes emlékezet!
Te Várnával foghatsz kezet!
Csakhogy akkor még örök
Nem lett nálunk a török.

Mohács! Mohács! te
hazámnak
Legsiralmasb vérhelye!
Nemzetem nagy temetője!
Gyomrod mennyit elnye! -
Szabadságát, boldogságát
És nemzeti életét,
Sőt nevét is a magyaroknak,
Mely most kicsiny és setét! -
Ott tiprá, hajh! a sorskerék
Porba egy nagy, dicső s derék
Nemzet testét és fejét,
Hatalmát és erejét!

3.

Tízszer annyi volt a török,
Mint a magyar; s diadalt

Csak úgy nyert, hogy
megújítván
Többször is a viadalt,
A magyarnak vitézsége
Végtére kifáradott
S vagy meghalt, vagy Lajos
este
Után széjjelszakadott.
Hajh! s most Buda s Mátyás
vára
A győzőnek kaput tára!
S a királyi székből ott
Törvényt török kény szabott.

4.

Az oszmánnak telhetetlen
Szomja, magyart vért szívni,
S Hunniának minden kincsét
A félholdnak megvívni,
Csapatonként eregette
Budáról ki bajnokit,
A nemzetet öldökölni,
S felprédálni birtokit,
A magyarok csoportokban,
Falúkból és városokban,
Itt-ott özvegyülének,
Hogy bátrabbak lennének.

5.

Egy ily csoport Maróthon volt!
Félelmek és remények
Között vártak ott szerencsét -

Zápolyától - szegények!
Ezek között Dobozy úr
És csuda szép hitvесе,
Visszamenni jószágára
Hírt és időt ott lese.
Mohácsnál jól vitézkedett;
Élte ott megmenekedett;
De, hajh! veszett volna bár!
Mert ő rá itt több rossz vár.

6.

Alig nyugvék meg a török
Buda körül, egy csapat
Vér és zsákmány után járván,
Véletlen Maróthra hat;
S megsejtvén az ott lappangó
Magyarokat s kincseket,
Sovár tűzzel rajtok ütve
Bekeríti ezeket;
És Maróthot ostromolván,
S a makacsot káromolván,
Életével biztatja,
Ki még magát megadja.

7.

De a magyar, őseinek
Követvén itt is nyomát,
Két egész nap veri vissza
A pogánynak ostromát.
A megszorúlt magyarok közt
Vezér Mihály úr vala;
A szerelem és vitézség
Csudákat tón általa.
Férjeiknek segédjeik

Az ő lelkes hitvесеik,
Azon bús elszánással,
Hogy ott vesznek egymással.

8.

A kis magyar bajnok-csoport
Így törvén a viadalt,
Valóban megérdemelte
Mégvívni a diadalt;
De a magyar nemzettestet
Verő sorsnak csapása
Minden tagnak egyenként is
Halálos elzúzása.
A sors ellen nincs oltalom,
Sem előtte nincs irgalom;
Dörgő mérges forgása
Jónak, rossznak romlása.

9.

A nagy vezér füleibe
E harcz hamar eljutott;
S harmad napra két annyi lón
Az ostromló török ott.
S mintha Mohács híre veszne,
Ha itt is nem győznének,
Habzó, dühös indulattal
Végső harczot kezdenek.
Ellentállni e viharnek
Lehetlen már a magyarnak;
S ki hol s miként rést talált,
Ott kerülé a halált.

10.

Mihály úr is felveti hát
Magát paripájára,
S feleségét háta megé
Veszi lova farára:
«Hazámnak itt halálommal
Semmi hasznot nem teszek;
S mintsem - török fertője légy,

-

Inkább veled elveszek.
Öleld által derekamat
Oly szorosán, hogy magamat,
Akármiként mozgassam,
Véled egynek tarthassam.»

11.

Így Dobozy - bús, haragos,
És keserves hangzattal.
A hölgy némán úgy
cselekszik,
Remeg, s halvány, mint a fal.
A bajnok most sarkantyút ad
Terhelt paripájának; -
Hol van, a ki jó szerencsét
Nem kívánna útjának? -
Vágtat a ló; s a mint szalad,
A fa s bokor hamar halad, -
Vágtat elég tüzesen;
De hajh! mégis terhesen.

12.

Ott vannak, kik nem nézhetik,
Hogy fejét és életét
Egy magyar is elvihesse;
S menekedő menetét

A futónak elvágthatni,
Sok száz török lóra kap.
Egy magyarra itt-ott immár
Húsz-harmincz is reá csap.
Mihály után legtöbb ered;
Őt levágni száz kar mered; -
Jaj! ha győzik futással, -
Ő két kínos halált hal.

13.

Mint mikor a nemes szarvas,
Melynek máskor porába
Sem jutott a kutya-sereg,
Mely kergeté nyomába',
Most, mivel már élő borjat
Hordoz dagadt hasában,
Terhe igen késlelteti
Iparkodó futtában;
S akármiként törekedik,
Aligha megmenekedik: -
Félek, félek, nemes pár!
Nem messze lesz a határ! -

14.

Dobozynak lova vágtat;
Fejér rongyként szakadoz
A hab róla; orra lyukja
Arasnyira nyíladoz.
Terhe alatt mély nyomot vág
A földszínen vas lába;
Nagy hortyokkal fúv és nyög
most, -
Szakadoz már párába;
S távolról, hajh! már hallható,

S közelíteni gyanítható
A töröknek robajja,
Vért szomjúzó zshivajja!

15.

A szép hölgynek hosszú haja
Tekercséből bomolva
S egész szöke pompájában
Szét és hosszát omolva,
Egy patyolat-palást gyanánt
Leng s úszik a szellőben; -
A ló, - mintha csüggedezne
Ez által is erőben.
Mihály lovát sarkantyúzza,
S homlokát mord ránczba
húzza,
Sejti, hogy két embersúly
Egy lóterhet felyülmúl.

16.

«Állj meg, Mihály! (mond a
bús hölgy)
Legitt elér a pogány;
Kettőnk alatt kidül a ló, -
Nézd: már véres habot hány.
Tartsd meg magad a hazának,
-
Hagyj itt veszni engemet! -
De - hogy tiéd maradhassak, -
Üsd itt által szívemet! -
Magad könnyen elébb állhatsz
És hazádnak még szolgálhatsz.
Öld meg feleségedet! -
Üsd szívembe késedet!» -

17.

Némán visszanez Dobozy;
Vérzik a szív keblében:
«Menjünk! menjünk! míg csak
lehet!
(Így felel bús mérgében.)
Ölelj meg még szorosabban!
Nem hagylak én tégedet;
Együtt éltünk, - együtt
haljunk!
Megmentem én testedet.»
Itt fogát elcsikorítja
S lovát újra megszorítja,
Hanem ez - csak lépve jár,
Mert párája rövid már.

18.

Megáll tehát Dobozy úr,
S leszáll fáradt lováról,
S hitvesét is leöleli
A keserves párnáról;
Átölelve tartja őtet,
Szorongatja magához,
S néma, s hosszú csókok
között
Szívja ajkát ajkához.
A szép asszony csüggedve áll,
-
Egy haldokló liliomszál.
A ló, közel hozzájuk,
Bús szemeket vet rájuk.

19.

Közelítnek a törökök
Vérszomjokban zajogva,
S magyarvéres markaikban
Kard és dárda villogva.
«Egek! hát csak nincs
irgalom!»
Mond Dobozy könnyezve;
Megöleli feleségét,
S mély borzadást érezve
Megcsókolja - utólszor őt, -
S a csók alatt a remegőt
Szívbe döfi vasával,
És megfojtja - csókjával.

20.

«Boldogtalan föld szülöttje!
Kín magadnak s férjednek!
Betöltöttem kívánságát
Nemes, szép, szűz lelkednek.
Várj! - csak néhány pillanatig,
S legitt nálad leszek én.»
Ezt zokogja, mentéjével
A megöltet befedvén.
S most iszonyú keservében,
Vért és bosszút leheltében,
Alig várja, ölhessen
S kedvesénél lehessen.

21.

S mint mikor a hím oroslány
Nemző gerjedelmében,
Megfosztatván mord nőjétől,
Dúl, fül s ordít mérgében;

A fát rágja, tépi s töri
Mérget habzó fogával,
S körmével a földet vájja,
És csapkodja farkával;
S ropog, harsog a rengeteg,
Így dülvén azt a szörnyeteg;
S csapjon bár rá tíz tigris,
Dühe megküzd tizzel is;

22.

Úgy Dobozy: a fájdalom
Mordonkodván keblében.
S a lobogó harag s méreg
Égetvén őt elmében,
Csak hazáját sajnálván még
Igaz magyar szívében,
De életét elátkozván,
Boldogsága vesztében,
Ádáz, bosszús jobb markával
Kardot forgat, és baljával
Súlyos, görcsös buzogányt.
Így várja be a pogányt.

23.

Ott teremnek a törökök;
S neki - az egy magyarnak!
De a bajnok visszacsapja
Első hevét a tarnak;
S viaskodván, vagdalkozván,
Karja soknak sebet vág,
S négy törököt vág előbb le,
Mintsem győz a sokaság.
De végre, hajh! egy dárdának
Hegye úgy fut a nyakának,

Hogy vérere megfakad
S lélekzete megszakad.

25.

24.

A lankadó bajnok lerogy,
Nem bírván már karjával,
S kedvesének testét fedi
Halálban is magával.
A vitéznek öröm azért
Végső percze éltenek,
Hogy így vegyűl vére s teste
Szerettével szívének.
Agyon szúrva lova is ott, -
(Mivel egy tart agyon rugott,
A ki kezét rátette,)
Dobozynak mellette. - -

Ezer ilyen történetek
Dúlták Árpád nemzetét,
Valamikor tagjainak
Visszás felekezetét
Meghasonlott szív és lélek
Jobbra-balra szaggatta;
Eljött hol egy, hol más
szomszéd,
És azt nyakon ragadta. -
A fő és test fogjon kezét;
Egy értelem, egy érzet
Lelkesítsen tégedet, -
S ne féltsd, magyar, éltedet.

Sándor Móric- az ördöglovas

Gróf Sándor Móric átugratja Széchenyi sétapálcáját

Sándor Móric, gróf (1805-1878) földbirtokos, sportember, apósa, a Metternich herceg államkancellár. Vakmerő lovasbravúrjairól volt ismeretes. A néphagyományban neve máig fennmaradt, elsősorban a Pest környéki volt uradalmi cselédek között, továbbá a Dunántúlon és a Duna-Tisza közén. A hozzá fűződő mondakör főbb motívumai: lovával végignyargal a vár meredek bástyafokán; magasról leugrat; fogadást köt, hogy Bécsből megmutatja birtokát - hatalmas tüzet rakat, amely Bécsig látszik. Fogadásból a birkák hasa alatt szűz-dohányt csempész ki Bécsből. Ezekon kívül a mesék és mondák tréfacsinálóinak más cselekménytípusai is fűződnek nevéhez.

Megyénkben élt a világ egyetlen olyan lova, mely doktori diplomával rendelkezett. Sándor Móric, volt bajnai földbirtokos ugyanis "Tatár" nevű kedvenc lovának egy anyagi nehézséggel

küzdő német egyetemről doktori diplomát vásárolt. A "Herr Tatár" névre kiállított diploma Tatár jászla felett lógott.

(Lánczos Zoltán: ÉRDEKESSEGEK MEGYÉNK MÚLTJÁBÓL Dolgozók Lapja, 1978. augusztus 12-i szám)

Fieba József

Fieba József, Vértesszőlős szülőtte, aki Bánhida község plébánosaként 50 botot és hosszú várbörtönt kapott, mert kihirdette a Függetlenségi Nyilatkozatot. A környéken egy népmonda is őrzi tettét, amelyet a vértesszőlősi plébános Klotz Ignác (Törzsök) jegyzett fel: „...*Nem volt magyar a neve, anyanyelve, nagyobb részét más nyelven hirdette az Isten igéjét, de szíve gyökeréig magyar érzelmű volt! Amint ide is eljutott a Talpra magyar! szózatának lelkes hangja, összegyűjté híveit a templom mellé s*

beszélt hozzájuk szívének lánghevével:

- *Polgártársak! pirkad már a szabadság hajnala, lerázzuk a gyűlölt rabigát, szabadok leszünk, mert Isten szabadnak teremtette a magyart! Készüljünk! Akinek ép keze-lába van, induljon hadba, mindnyájan pedig tanuljuk meg a fegyverforgatást, hogy az ellent kellően fogadhassuk!*

El is mentek sokan. A többiek pedig a falu mellett elterülő mezőségen egyebet sem cselekedtek egész nap, mint gyakorlatoztak. Várták az ellenséget. Csakhogy az ellenség nagy számmal jött, s ekkora már a falú harcias népe el is rejtette a fegyvereket, mert leverve a szabadságharc s kezdetét vette a sötét bosszúállás!

A falú papja már eleve elmenekült. Az osztrák jól ismerte viselt dolgait: áruló a magyar között is akadt mindenkor elég! Elrejtőzött a pap egy erdei lakban. Az erdész, a svarcgelb grófnak hitvány cselédje, elárulta a németnek a pap lakhelyét. Megvasalva vitték K-

ba. Száz botütésre, azaz halálra ítélték. A porkoláb irgalmasabb volt az osztrák hóhéroknál, és egy vastag bőrdarabbal ótalmozta meg az áldozatot az ütések roncsoló, halált okozó ereje ellen. De így is azért béna lett és szolgálatra képtelen.

Miért, hogy egyedül a magyarnak róják fel bűnül, ha hazája szabadsága érdekében fegyvert ragadott?”

Így emlékezik egy másik plébános hős elődjéről, akinek saját kora nem adott elégtételt elszenvedett botütéseiért és börtönben töltött éveieért. A monda néhány dologban eltér a valóságtól: Fieba „csak” a Függetlenségi Nyilatkozatot olvasta fel a templomban és „csak” ötven botot kapott (ez utóbbiba is majdnem belerokkant) és nem „K-ba”, hanem előbb Nagyigmándra, onnan Györbe, Pozsonyba, majd Olmützbe vitték. A lényeg és a többi részlet azonban meglepően hitelesen maradt fenn a nép emlékezetében, de a múlt felidezésében segített néhány emlékirat is.

Életéről keveset tudunk, néhány levél és Boross Mihály népies író elbeszélése alapján azonban pontosan megismerhetjük a plébános elfogatásának, fogságának és szabadulásának hiteles történetét.

Haynau 1849 július elsején kiáltványt adott ki, melyben rögtönítélő haditörvényszékkel fenyegetett meg mindenkit, aki a szabadságharcot szolgálta, s nem titkolta gyűlöletét a magyar szabadságharcot szolgáló papsággal szemben. A papoknak azt is bűnül rótták fel, ha a szószékről kihirdették a Habsburgok trónfosztását kimondó országgyűlési határozatot:

Mi a magyar állodalmat (államot) törvényesen képviselő nemzetgyűlés , midőn jelen ünnepélyes nyilatkozatunk által Magyarországot elidegeníthetetlen természetes jogaiba visszahelyezve minden hozzátartozó részekkel és tartományokkal egyetemben, az önálló, független Európai Statusok sorába iktatjuk, a hűszegő Habsburg-Lotharingen-házat Isten és a világ előtt trónvesztettnek nyilatkoztatjuk.”

Ez volt mártírsorsú plébánosunk vétke.

Ekkor kezdődött Fieba József és három társának (László József kocsi református lelkész, Györfy Ferenc tatai tanító és Tóth Sándor oroslányi jegyző) bujdosásának, elfogatásának és fogságának regényes története. A kocsi református lelkész és a tatai tanító a

császári csapatok elől menekült és Bánhidán Fieba Józsefhez tértek be, aki szintén menekülni készült. Július elsején megírta a végrendeletét. A plébánia pincéjében (a mai Csülök csárda helyén) bujkáltak, itt biztonságban érezték magukat. Hamar kiderült, hogy itt sem lehetnek biztonságban, mert az országúton osztrák katonák járőröztek. Ezért bementek a faluba egy családhoz, onnan pedig Oroszlányra indultak Tóth Sándor jegyzőhöz. Pár óra múlva már négyen kerestek menedéket a Vértes erdejében. Egy éjszakát a szabad ég alatt töltöttek, majd a nánai erdőcsöszhöz kéredzkedtek be. Ez lett a vesztük. Ugyanis július 10-én ebéd közben a főerdész és egy erdőkerülő kopogott be a csöszházba. Látszólag barátságosak, segítőkészek voltak, de nem lehetett véletlen, hogy rövid beszélgetés után lovaskatonák vették körül a házat, s a négy bujdosót most már fogolyként szállították Móra. Elfogatásukhoz elég ok volt, hogy az erdőben bujkáltak és fegyvert találtak náluk.

Július 11-én Nagyigmándra vitték a bilincsbe vert foglyokat. Itt a református paplakon haditörvényszék működött. Susán tábornok meg sem hallgatta a foglyokat, hanem elrendelte, hogy mindegyikre ötven botot verjenek. A paplak udvarán a szerezsánok(szerb vagy horvát határőrvidéki lovas katonák) kegyetlenül végrehajtották az ítéletet. A félholtra vert, ájult embereket a padlóra szórt szalmára fektették.

(Másnap itt ítélték halálra és kivégezték Mansbart Antal csákerényi plébánost és Szikszay János református lelkészt.)

A gyulladós sebek fájdalmától gyötört rabokat július 13-án ökrös szekérral szállították Győrbe, ott a kapucinusok zárdájában volt a börtönük. Július 15-én gőzhajóval szállították őket Pozsonyba, a „Vízi-kaszárnyába”, ami már megtelt politikai foglyokkal. Itt raboskodott ifj. Pázmándy Dénes is, aki így számol be a börtön viszonyokról: „ *Egyedül lakom egy szobában, melynek fele része száraz, fele pedig nedves, nyáron lehet benne lakni, de télen lehetetlen lesz. Az ablak deszkával be van szegezve. A rendelet szerint fél órát lehetek a folyosón délelőtt és fél órát délután. Szólni nem volna szabad senkihez....Mióta itt vagyok nyolcat lőttek agyon, a múlt héten hatot.*”

Ilyen körülmények között raboskodott Fieba József és három társa 1849. novemberéig.

A kivégzések és kegyetlenségek hatására hatalmas nemzetközi tiltakozás bontakozott ki. Bécs kénytelen volt mérsékelni a terrort, a zsúfolt börtönökből lassan elkezdtek haza engedni a foglyokat. Fieba három társát egymás után kiengedték, viszont szegény plébánost titkos feljelentés alapján nyolc évi várfogságra ítélték, s Olmützbe szállították

Nem tudni kik lehettek árulói, de híveire a gyanú árnyéka sem vetődhet, hiszen amikor megtudták, hogy plébánosuk fogságba került, a bánhidai és szőlősi egyházközség nevében küldöttség ment Nagyigmándra, hogy megkeressék. „...*Megtalálása esetén érette mint lelkipásztorukért felebaráti kötelességüktől is ösztönözve a fogságból leendő minél előbbi kiszabadítása végett kérelmet terjesszenek a császári főparancsnok elé.*”

Bánhida és Vértesszőllős előljárói a következő útlevéllel küldtek követeket Haynauhoz 1849. július 15-én:

„*Írásunkat előmutatói u.m.(úgy mint) Smudla György és Tóbiás József bánhidai Helység hites bíráibul a közönség nevében kiküldött Bírák s követek és Fieba János nejével együtt, mint bánhidai helység lelkészének édes szülői, nem különben Ongrády János, Jenei János mint Szöllős fiók Helység hites bíráibul a nevezett község részéről küldöttség, utaznak Igmándra az ottan levő cs. kir. Hadsereg Fő Parancsnok Úr Eő Excellentiájához bánhidai lelkész Tisztelendő Fieba József Úr elfogatási tárgyában hollétérül tudomást szerezni, és megtalálása esetében érette mint lelkészükért felebaráti kötelességünktől is ösztönöztetve a fogságbul leendő minél előbbi kibocsájtása végett a mélyen tisztelt Cs. kir. Hadsereg Fő Parancsnok Úr Eő Excellentiája kegyes színe előtt egy pár szóbeli alázatos kérelmüket terjeszteni kívánván. Ugyan azért egész tisztelettel megkéretnek általunk az illető s tisztelt Cs. s. kir. Hadsereg Tisztviselő urai, hogy ezen fent írt bánhidai és szőlősi helység részéről küldött előljárókat mint kebelükbő küldöt követésegeket s igaz járatban levő személyeket útjokban szabadon bocsájtani ne terheltessenek. Szöllösön Julius 15-én 1849.*

Bánhidai község részéről Bírák: Gajarszki István Bíró m.k., Holcokkar Mihály, Szabó András, Slószter Imre eskütt, Benkovics Péter eskütt

Szőllős helység részéről Bírák: Krupánszky Imre Bíró, Szlezák Mátony T. Bíró, Magyar György eskütt, Szádeczky János eskütt A Bánhidai és Szőllős fiók helység részére és nevében Mladeneczky György Szőllős Helység hites jegyzője által.

A plébános idős szülei is levelet írtak Haynauhoz, aki nem is válaszolt a kérelemre, egy főpap könyörgése is hiába való volt, a „hiéna” nem kegyelmezett.

Fieba 1852-ig raboskodott Olmützben. Itt embertelen körülmények között tartották társaival együtt. A magyar szó, még az ima is tiltott, „nehogy véletlenül az Isten meghallgassa szegény magyarok fohászait”. Az egyik rabtárs készítette el a portrét, így maradt meg arcképe vértanú sorsú papunknak.

Kiszabadulása az uralkodó kegyelmének köszönhető, de állását elvesztette. A bánhidai plébániára nem térhetett vissza. Győrben telepedett le, s óraadóként angol és francia nyelv tanításából tartotta fenn magát. A művelt társaságban közkedveltségnek örvendett. Boross Mihály írta azt róla: *ha a forradalom le nem vereték, nevezetes szerepet játszhatott volna az egyház életében... mind politikai, mind vallási szempontból művelt, szabad gondolkodású, tehetséges felvilágosult férfiú, aki bár tót származású, de testestül-lelkestül magyar érzelmű volt.*”

A felsőgallai kálvária

A legelterjedtebb felsőgallai legenda a kálvária-hegyi kápolna építéséről keletkezett. Azonban a monda két alakban is ismert. Az általánosabb verzió szerint Fogl János, egy falubeli lakos esténként fényes csillagot látott a hegyen. Felkereste azt, majd pedig kincseket talált. Hálából az Istennek kápolnát és hozzá tartozó keresztutat épített – a kincsekből – a hegyen.

A másik változat úgy szól, hogy amikor az 1848-'49-es szabadságharcot leverni igyekvő osztrák katonák a faluban áthaladtak, kincseik egy részének megőrzésére bízták *Fogl Jánost*.

Jóval később a bírónak eszébe jutott a szekér, és észrevett rajta egy faládát, ami tele volt aranytallérral. Hogy a dolog titokban maradjon, gyorsan visszazegelte a fedelet. Hetekig nem tudott nyugodtan aludni. Mi tévő legyen ezzel a nagy kincssel? Egyik éjjel mély álom jött a szemére. Azt álmodta, hogy a Kálvária-hegy tetején többször felvillan egy lángcsóva, s egy ismeretlen hang azt súgja fülébe: ott van a kincs elásva.... Felébredve úgy érezte, hogy álma megoldást adott a talált kincs további sorsát illetően.

Másnap hajnalban kiszabadította a szekeret a széna közül, a hátsó bakot pedig letakarta pokróccal, Előkészített két csákányt és két ásót, majd felébresztette legényét. Míg a legény befogta a lovakat, elmesélte neki álmát.

Nemsokára már a szőlők felőli oldalon haladtak fel a hegyre. A bíró kijelölte a helyet és elkezdtek csákánnyal lazítani a földet. Még egy fertály órányit sem szorgoskodtak, mikor a legény kezében eltört a csákány nyele...

A bíró azon nyomban leküldte a faluba, hogy hozzon helyette másikat. Amikor egyedül maradt, keresett egy megfelelő helyet és

sietősen forgatta a szerszámokat, akkora gödröt ásott, amelybe belefért a láda. Nagy nehezen belehelyezte, rátemette a földet. Jól megtaposta és avart húzott rá. Végül egy nagy fehér kővel jelölte meg. Aztán néhány méterrel odébb állt és várta a legényt, aki nemsokára nagy fűjtatva meg is érkezett.

Mire a legény kissé megpihent, a bíró azt mondta: Keressük másutt, ahol talán valami jel is található. Így jutottak el a fehér kővel megjelölt helyhez.

Ott elkezdtek újból ásni. Percek múltán a legény felkiáltott: „Valami kemény tárgyba szúrtam az ásómat!” ketten is nehezen tudták kiemelni a ládát, s azt felnyitva látták a benne levő sok-sok aranytallért.

A legény csak annyit tudott eldadogni: „Bíró uram, az álom valóra vált”. Valahogy feltuszkolták a szekérre és irány le a faluba.

A kincstalálás híre mint a futótűz olyan gyorsan terjedt el. Fogl János bíró ebből a pénzből építette meg a kápolnát, a stációkat és a felvezető szerpentint. A megmaradt pénzt pedig alapítványba fektette a későbbi renoválásokra gondolva.

Attól fogva minden év nagypéntekén körmenet indult a hegy tetejére.

Forrás: Gallai Rezső: Helytörténeti kaleidoszkóp Alfadat-Press, 2000
18-20 oldal.

A kutyafarkából teremtett asszony

Mikor befejeződött a Föld, az ég, az állat- és a növényvilág megteremtése, a teremtés koronájaként az Isten megteremtette az első embert, Ádámot. Az Úr, a jól végzett munka jóleső érzésével sétálgatott egy alkalommal Gábiel főangyal társaságában a Földön. Megpillantották Ádámot, amint unatkozva heverészett egy bokor árnyékában.

- “Uram – mondta az arkangyal – az embernek is párt kéne teremteni, mert megöli így az unalom.”

- “Igazad van – válaszolta Isten. – Majd kivesszek Ádám fejéből egy csontocskát, s megalkotom belőle az asszonya.”

- “Az nem lesz jó – vetette ellen Gábiel – mert akkor az asszony fejére fog nőni a férfinek.”

- “Igazad van- hagyta helyben az Úr – a lábából veszek ki egy csontot.”

Gábielnek ez sem tetszett, mondva, hogy akkor viszont az asszony válik a férfi lábkapcájává. Ezt az ellenvetést is helyénvalónak találta az Isten és úgy döntött, hogy Ádám oldalbordájából fogja megformálni az első asszonyt.

Mély álmodat bocsátott Ádámra, majd kivette annak egyik bordáját. A bordát gondosan ráhelyezte egy nagy lapos köre, s míg az arkangyalra sandított, egy arra őgyelgő kutya felkapta az oldalbordát és eliramodott vele. Nosza utána eredtek mindketten, s árkon-bokron át kergették a torkos tolvajt. Végre Gábielnek sikerült egy sövénynél utolérnie. Utána kapott, de a kutya átugrotta a sövényt, úgy, hogy csak a farkát sikerült elkapnia. A nagy erővel ugró kutya farka Gábiel kezében maradt, a kutya azonban ismét egérutat nyert.

- Hagyjad – legyintett lemondóan az Isten – majd a kutya farkából alkotom meg az asszonyt.”

Így is tett.

Komárom megyében általánosan ismert volt az alábbi, Kocs községben feljegyzett népmese

(A Kutya, 1977. évf. 7. sz. 11. lap)

Az elhibázott lövés- Brezsnyev medvéje

Tarján és Gyermely között van egy gyönyörűsége hegyvidék és egy amolyan igazán mesebeli, érintetlen őserdő féle. Ennek a neve pedig nem más, mint a gyarmatpusztai un. "protokoll vadrezervátum". (Úgy hírlík, hogy ez a "vadászbirodalom" korábban Windischgratz hercegé, majd Móric grófé, s később Horthy kormányzóé volt. Ezektól örökölte meg Rákosi/Kádár és az ő utódaik. Oda még ma is csak az un. kiváltságosok járhatnak vadászni...)

Az arrafelé élők között közszájon forog egy eléggé fura kis történet, melynek lényege az alábbiakban foglalható össze:

- úgy az 1970-as évek vége felé, Brezsnyev eleget téve Kádár

meghívásának, Magyarországra látogatott.

Breznjev vadászember volt, ezért kedvében járva, udvariasan megkérdezték őt, hogy mit szeretne lőni nálunk?

Medvét! - Válaszolta a főtitkár röviden.

Nos, lett is ám nagy-nagy hűhó és kapkodás, mert bármennyire szép és vadregényes is az előbb már említett gyarmatpusztai "protokoll vadászterület", ott az 1970-es években már egy fia medve sem termett meg!

Az is gond volt azonban, hogy alig akadt valaki, aki Kádárnak el merte volna mondani eme szörnyű nagy bajt, aki szintén vadászgatott, s éppen ezért volt némi fogalma eme dolog nemlétéről.

Az idő azonban telt, s szorgalmasan ketyegett az óra, így a "nagyember" látogatásának időpontja is egyre csak közeledett.

Tenni kellett valamit!

Mindeközben Kádárnak is főtt ám a feje rendesen, mert ő bizony a világért meg nem mondta volna a főtitkárnak, hogy nem jól tudta az azt, miszerint hazánkban is élne még medve.

No de, a vadászszerencse az mégiscsak vadászszerencse, s akkor vajon miért ne lenne az Magyarországon is?

Miért ne lenne már szerencsénk mondjuk akkor, amikor a félvilág első emberének számító főtitkár, éppen Magyarországon óhajtott leteríteni egy jókorára megnőtt nagy, bozontos medvét?

Nos, a Fővárosi Nagycirkusz akkortájtiban selejtezett ki egy öreg medvét, amelyet irgalomból befogadott a Fővárosi Állatkert.

A gyors és kreatív slepp ezúttal is remekelt!

Kivitték az öreg medvét a tarjáni erdőrengetegnek, a hegyoldalon kissé ritkábban benőtt részére és ott szabadjára engedték.

A rég nem látott szabad természetnek örvendező roskatag medve, szinte megfiatalodott a már nem is remélt, hirtelen jött szabadságától, s annak rendje és módja szerint falatozgatni kezdte az erdei csemegéket. Szemmel láthatóan jól érezte ott magát!

A vadőrök okosan palástolva a faramuci helyzetet rávezették Brezsnyevet az elmélyülten portyázgató medvére.

A főtitkár gondosan célzott, majd lőtt, ám a lövedék csak a jobb fülét találta el a szerencsétlen sorsú állatnak.

A medve felordított iszonyú fájdalmában és vérző fejjel, méltatlankodó üvöltözések közepette kirohant az erdőből!

Egyenesen a vadföld közelében kapálgató asszonyok felé vette az irányt!

Az asszonyok, meghallva a vadállat üvöltését és a fülsértően sivító lövedék hangját, nemsokára már szemmel is észlelték a vérző fejű, üvöltve menekülő hatalmas állatot. Úgy megrémültek eme nem mindennapi szörnyűség láttán, hogy hanyatt-homlok menekülni kezdtek a hatalmas termetű ragadozó elől.

A két vadőr és a főtitkár szintén futott mégpedig úgy, hogy lehetőleg elvágják a vérző fenevad útját az asszonyoktól.

Igen ám, de az ijedt asszonyok a kerékpárjaik felé futottak!

Az már a dolog lényegéből adódott, hogy a szegény megsebzett medve, a fájdalomtól elgyötörve, szintén a kerékpárok irányába rohant.

A sebzett állat sokkal gyorsabban futott mint az asszonyok, ennek folytán előbb ért a kerékpárokhoz, mint a hanyatt-homlok menekülő hölgyek...

A medve, úgy ahogyan azt korábban a cirkuszban sok éven keresztül begyakorolta, megragadott egy női kerékpárt, felpattant rá és hihetetlen sebességgel elkarikázott Gyermely község felé.

Breznysyev csaknem kővé meredten állt meg!

Életében sokat látott, s még több furcsaságot hallott már, de ilyesmit addig az ideig nem tapasztalt!

A futástól és a vadászizgalmaktól kimerülve fújtatott, s kissé zavartan pislogott körbe.

Előbb a tarkójára tolta pörge kis vadászkalapját, majd fejét vakargatva hitetlenkedve nézett az igencsak bizarr jelenség után.

Az addigra már odaérkező Kádárra pillantott, s emígyen szólt vendéglátójához:

"Hejh, daragoj tovarisom Janosom Kadarom, eto medvjegy büil nyet medvjegy!..."

Forrás:

<http://www.shp.hu/hpc/web.php?a=ausztriaingatlan&o=1154013718>

Válogatás a Gerecse és Vértes földrajzi neveiből

Gerecse:

Gerecse, Szédítő, Farkas-völgy, János-forrás, Ló-pagony, Peskő, Őzfej, Lázár-hegy, Harkályos-hegy, Koldusszállás, Pisznice, Margit-tető, Arany-lyuk, Marót-hegy, Simon halála, Kecske-hegy, Bárány-völgy, Gorba-tető, Vaskapu, Lengyel-halála, Kopasz-hegy, Tuskó-rét, Bika-rét, Tornyó, Tábornok fái hegy, Kis-Király-kút, Szent László-patak, Betyárkörte-barlang, Küzdelem-barlang, Lengyel-barlang, Szelim-barlang, Szerelem-lyuk (Kalandorok kíméljenek-barlang), Denevér-barlang, Giliszta-barlang, Hófehérke-barlang, Hajdúugrató, Húsvét-barlang, Hapci-barlang, Háry-kőfülke, Kőpíte-barlang, Lófej-barlang (= Hét gonosz barlang), Mese-barlang, Remete-barlang, Szende-barlang, Törekvés-barlang (= Honvéd-barlang, Katona-barlang, Inka-barlang, Sólyom-barlang, Drugics-barlang), Büdös-lyuk

Vértes:

Vértes, Csákányos, Mészáros-hegy, Mária-szakadék, Gatyás-rét, Borz-lyuk, Muta-hegy, Bagoly-hegy, Vajda-temető, Vitány vár, Szarvas-kút, Mátyás-kút, Macska-bükk, Lófő, Szép Ilonka-forrás, Stájer-erdő, Fáni-völgy, Sárkány-lyuk, Farkas-torok, Ördög-szószék, Kotló-hegy, Bagó-hegy, Róka-hegy, Körtvélyes, Tamás-hegy, Bírótemető, Víborka vigyáz, Pénzes-forrás, Várgesztes, Báracháza-barlang, Oroszlánkői-barlang, Jenő-lik

Történelmi személyek, események

Honfoglalás, Árpád-házi fejedelmek és királyok, a Bánk bán vezette összeesküvés, a tatárjárás, Hunyadi Mátyás, harcok a törökök ellen (Mohácstól), a Rákóczi szabadságharc, Sándor Móric, 1848/49-es szabadságharc.

Tartalom

Előszó	3
A fehér ló mondája (A bánhidai csata)	4
Gárdonyi Géza: A bánhidai vecsernye	6
Vértes hegység.....	10
Szelim-barlang.....	12
Gerencsértvár-Vitányvár mondája.....	14
Az Öreg-Kovács-hegy (Az öreg kovács és Mátyás király)	15
Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka.....	18
Dobozi Mihály (A pusztamaróti csata 1526. szeptember 13).....	22
Sándor Móric- az ördöglovas.....	29
Fieba József	30
A felsőgallai kálvária.....	35
A kutyafarkából teremtett asszony	37
Az elhibázott lövés- Brezsnjev medvéje.....	38
Válogatás a Gerecse és Vértes földrajzi neveiből.....	42